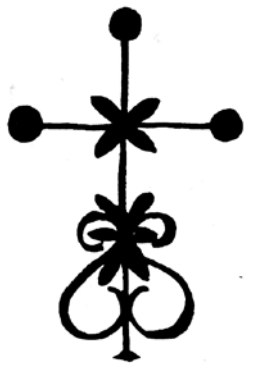

TARVAS KOTISEUTULEHTI

N:o 1
2019

Toimittanut Kalervo Mäkinen

Julkaisijat Kotiseutuyhdistys Tarvaiset ja Tarvasjoen kappeliseurakunta

SOTIEN 1939–1945 VETERAANIPERINNETOIMIKUNTA ON PERUSTETTU LIETOON

Veteraanisukupolven keski-ikä on yli 94 vuotta. Vanhin Tarvasjoen veteraaneista Sulo Heino täytti 13.2.2019 jo 100 vuotta ja muutkin vielä keskellämme elävistä viidestä veteraanista ovat kaikki pitkälti yli 90 vuotiaita. Tarvasjoen Sotaveteraaniyhdistys on tukenut ja on edelleen tukeva heidän ja heidän leskiensä hyvinvointia viimeisinä elinvuosina periaatteen ”veljeä ei jätetä” mukaisesti. Viimeisen veteraanin poistuttua sotaveteraaniyhdistys on täyttännyt tehtävänsä ja me siirrymme perinneaikaan.

Sotainvalidit ja sotaveteraaniyhdistykset ovat viime vuodet vahvasti vedonneet, että meidän nuorempien velvollisuutena ja tehtävänä on sotilas- ja kotirintamaperinteen vaaliminen, säilyttäminen ja siirtäminen tuleville sukupolville. Asiaa hoitavan toimikunnan luominen ja perustaminen onkin ollut suunnitelmisamme jo jonkin aikaa nykyisessä Liedossa ja näin myös veteraaniyhdistyksessä Tarvasjoella. Suunnitelman mukaan Varsinais-Suomen Sotaveteraaniipiiri perustaa maakunnallisen Veteraaniperinneyhdistyksen ja osana jokaiseen Suomen kuntaan perustetaan paikallinen pe-

rinnetoimikunta.

Piirin suositusten mukaan perinnetoimikuntiin tulisi saada jäseniksi kaikki kunnassa toimivat yhdistykset, joista jokainen toimisivat niille osoitetuilla veteraaniperinteen keräämisen, tallentamisen, vaalimisen ja toimisen alueilla. Tältä perusteelta valmistettava toimikunta Liedossa kartoitti kaikki kunnassa toimivat yhdistykset ja niiden toiminta-alat ja toiminta-alueet. Samoin koottiin yhteen kaikki perinnetyön kohteet, miten niiden eteen toimitaan ja ketkä ovat vastuutahoja kohteiden tulevassa toiminnassa.

Näiden valmistelujen jälkeen huhtikuun alussa toimikunta kutsui kaikkien yhdistysten edustajat tiedotustilaisuuteen kunnantalolle. Siellä jo suurin osa jäseniksi kutsutuista yhdistyksistä myös ilmoitti liittyvänsä. Tilaisuudessa **Markku Heinonen** selvitti selkeästi, mikä on perinnetoimikunnan perustamisen tarkoitus ja toiminnan päämäärät. Samoin hän kertoi, miten sotaveteraanien perinnettä vaalitaan, kerätään ja tallennetaan. Tärkeäksi toiminnaksi hän nimesi veteraaniperinteen siirtämisen tuleville polville koulujen, yhteisöjen

ja yhdistysten kautta.

Veteraanitoimikunnan perustamisen tärkeyttä ja veteraaniperinteen laajan tallentamisen merkitystä paikallistasolla selvittävän luennon Lieto-opisto järjesti Tarvasjoen koululla 24.4. Markku Heinosen esityksen aihe oli. ”Kantti kesti, naisten ja nuorten merkitys kotirintamalla sotien aikana.” Valitettavien yhteensattumien takia kuulijoita oli vähän. Tarvas-radio oli onneksi paikalla ja videoi luennon. Toivomus olisi, että kaikki tarvasjokelaiset katsoisivat videon ja yhdessä olisimme tukemassa veteraaniperinteen säilyttämistä, tallentamista ja siirtämistä tuleville polville.

Sotien 1939–1945 Liedon Veteraanitoimikunnan perustaminen ja perustamisasiakirjan allekirjoittaminen tapahtui Veteraanipäivän tilaisuudessa 26.4.2019. Liedon seurakuntatalolla. Perustamisasiakirjan allekirjoittivat paitsi Liedon kunta (kulttuuri-, kirjasto-, lii-kunta- ja nuorisotoimi, peruskoulu ja lukio, Lieto-Opisto, mieskuoro ja soittokunta, Lieto-museo ja nuorisovaltuusto). Liedon seurakunta (Tarvasjoen kappeliseurakunta) ja myös yli 40 yhdistystä, joista Tarvasjoella toimivia yhdis-

tyksiä ovat: Tarvasjoen Sotaveteraanit ja sen tukijaos, tarvasjokelaiset Reserviupseerit, Kotiseutuyhdistys Tarvaiset, Karjala-seura, Martat, Maataloustuottajanaiset, Maataloustuottajat, Maamiesseura, Tarvan Tapiot, Nuorisoseura, Lions-Tarvasjoki, Eläkeliiiton Tarvasjoen yhdistys, Auranmaan Seniorit, Urheilijat, VPK, Lieto-oppaat, Tarvasjoen Lauluveikot, Uitonkulman Siivapyörämiehet, Härkätien ympäristöyhdistys, Lounais-Suomen sotaorvot ja Liedon Yrittäjät.

Näin perustettu Liedon veteraanitoimikunta lienee nyt Suomen ensimmäinen virallisesti perustettu kunnallinen veteraanitoimikunta. Varsinainen toiminta on päätetty aloittaa 9.10. valtuustosalissa pidettävällä kokouksella, jossa valitaan johtoryhmä vuosiksi 2020–2021, koordinoidaan toiminta ja laaditaan ohjelma vuodelle 2020. Yksityishenkilöinä me jokainen voimme kerätä muistitietoa sotavuosista, mitä me olemme itse kokeneet tai vanhempamme ovat kertoneet ja tallentaa sota-ajasta kertovaa esineistöä tai vaikkapa kenttäpostikirjeitä. Kotiseutumuseoomme rakennetaan sota-ajasta kertova näyttelyosasto Lieto-museon toimesta.

NUOREN PUHE KANSALLISENA VETERAANIPÄIVÄNÄ TARVASJOELLA

Suomi on valtio, josta on vuosien vieressä rakennettu parempi ja kehittyneempi maa. Jokaisella maalla on historia, joka on tehnyt siitä sellaisen kuin se nyt on. Näin myös Suomessa aikaisemat tapahtumat ovat tehneet tästä sellaisen maan, jossa nyt saamme asua ja elää. Siksi on tärkeintä muistaa ja kunnioittaa isänmaamme puolesta taistelleita. Teitä, jotka olette uhrautuneet tuon kurjimman ajan keskellä, sodassa, kotimaan puolesta. Tärkeää on myös kunnioittaa urheilijoita, poliitikkoja, muusikoita tai näyttelijöitä sekä ihan koko tavallista kansaa, jotka työllään ja elämisellään ovat pitäneet tämän maan elossa.

Tulevaisuutta odotellessa

Tulevaisuuden vastuu on taas siirtymässä uusille sukupolville, nykyisille lapsille ja nuorille. Minusta on hienoa olla osa joukkoa, joka tulee viemään tämän maan tulevaisuutta eteenpäin. Siksi on tärkeää, että lapsille ja lastenlapsille kerrotaan, miten tämän maan puolesta on taisteltu Suomen historiassa. Tärkeää on myös opettaa ajankohtaisista ja tärkeää tietoa tulevaisuutta varten. Meidän ilmaisesta koulutuksesta on todella ollut paljon hyötyä laajan tiedon ja yleissivistyksen asioissa. Itse olen kokenut, että peruskoulusta on ollut minulle paljon hyötyä. Me olemme kaikki tasavertaisina saaneet oppia paljon sellaista tietoa, mitä emme mistään muualta olisi saaneet. Ja sitä tietoa tarvitaan tulevaisuuden luomiseen.

Millainen on meidän tulevaisuuden Suomi?

Tulevaisuuden Suomen täytyy olla hyvä ja tur-

Kansallisen veteraanipäivän 26.4. 2019 seppeleen lasku. Oik. yhdistyksen lippu Hannu Mäkinen, Suomen lippu Stig Nyberg, ai-ruet Marja-Leena ja Hannu Seppä, seppeleen laskijat Eeva-Liisa Knaapi ja Tuomo Saari. Nuorten puheen esittäjät Ella Inkinen ja Eero Inki. Kuva Eeva Sisso.

vallinen paikka asua. Silloin meillä on katto-pään päällä sekä vapaus ja turva liikkua vapaasti niin kaupungissa kuin maalla. Suomen täytyy olla tasa-arvoinen ja oikeuden mukainen kaikille. Toivon, että jokainen Suomen kansalainen saisi samanlaisen kohtelun, oli hän sitten minkälainen tahansa. Omaan elämäni haluaisin

iloisen ja välittävän kaveriporukan sekä rakastavan ja huolehtivan perheen. Toivon nykyisiltä ja tulevilta ystäviltä, että olen aina tervetullut porukkaan, eikä ketään jätetä yksin. Perheeltäni toivoisin rauhaa ja lempeyttä. Toivon, että jokainen tämän maan eteen työtä tekevä ihminen saa myös kiitoksen siitä, mitä on tehnyt ja tulee

tekemään. Samalla, kun me tänään kiitämme Suomen historiaa tehneitä esivanhempiamme, me myös kiitämme nykyisin maattamme puolustavia ja tulevaisuuteen maattamme hoitavia henkilöitä.

27.4.2019
Ella Inkinen

URPO KÄNNÖN MUISTELUKSIA

Toinen osa.

SAKARI KÄNNÖ kertoo:

Isäni, autoilija, **Urpo Kännö** innostui vuonna 1994 täyttämään ruutuvihkoja muisteluksilla. Hän oli syntynyt 9.10.1917 ja kuoli 7.9.2010. Edellisessä Tarvas-lehdessä hän muisteli 1920-lukua. Tällä kertaa laitän tässä julki hänen muistojaan asumisesta Suitsun tilalla Tarvasjoen Takamaalla 1930-luvulla. – Nykyisistä tarvasjokilaisista ei juuri kukaan voi tietää, että ennen sotia Tarvasjoella toimi melkoinen yritys talkkunajauhojen eli piepojauhojen valmistajana. Se muun muassa tulee esille tässä kirjoituksessa.

Varjonen ja vilmit

Pitkäaikainen työmies meillä oli **Varjosen Aimo** Maskusta. Pula-aikana Aimo oli töitä hakiessaan osunut **Kankareen** metsään halonhakkuuseen ja kortteerasi **Korpimäessä**. Siitä hän sukeutui meille töihin, kun oli metsätyöt käynnissä. Aimo oli pidetty mies ja oli meillä vuosikautia. Meillä hän tutustui **Oksasen Lahjaan** ja se suhde ankkuroi Aimon vallan tarvasjokilaiseksi, he menivät naimisiin ja alkoivat asustaa Lahjan kotimökkiä Liedonperän tien varrella.

Kun Aimo oli meillä ensimmäistä vuotta ja kävi Turussa, hän muun tavarain lisäksi osti valokuvauskoneen ja tarvittavat aineet ja vehkeet millä kuvia voi valmistaa. Oppaitakin hän oli saanut monta vihkoa, mutta ei hän niihin jaksanut perehtyä. Kaikki filmit menivät piloille. Minä tutkin niitä myös ja sain lopulta Aimon uskomaan, että kellarissa meidän pitää hääritä pimeässä, ja kopiointivaiheessa vähän vilautettiin valoa oven raosta. Tulihan niistä lopulta kuvia, jonkinlaisia. Mutta sitten Lahja hermostui, Aimolta ei riittänyt aikaa tarpeeksi hänelle kun me Aimon kanssa aina ”kopiointiin”. Se oli Aimon sanastoa, hän puhui vähän erikoisesti. Lahja tuli kerran pyhäänä meitin laboratoriomme ja heitti kaikki liemet, niin kehitykset kuin kiinnityksetkin pellolle, siihen se loppui. Sen jälkeen vietiin rullat johonkin liikkeeseen. Itse kamera oli yksinkertaisen varma laitos, musta neliskulmainen laatikko. Oli siinä kaksi valotusmahdollisuutta, silmänräpäys ja aikavalotus. Kun päin pisti ja pamautti niin aina siitä jonkinmoinen kuva tuli, joskus melko hyväkin. Kyllä minä silloin olin Lahjalle vihainen kun lopetti meidän mielenkiintoiset puuhut juuri kun olimme pääsemässä jyvälle.

Tyypillinen keskustelu: Aimo tuli meijerireisulta ja kaupasta, äitini (**Olga Kännö**) kysyi ostitko sää Kuukkalasta jotain. ”Ostin mä yks vilmi” sanoi Aimo. ”Sää olet se vilmiussi, kaikki rahas haaskaat niihin pahanpolven vilmeihin”, äiti menosi.

Kotivoita kaupunkiin

Meijeriin oli alettu viemään maito sen jälkeen, kun **Laurilat** muuttivat **Ylitaloon**. **Ojala** ja **Korpimäki** tulivat mukaan ja jokainen kuskasi vuoronperään. Siihen asti oli tehty voita kotona, separaattoria veivattiin joka aamu ja ilta. Kimuaminen oli kerran pari viikossa. Meillä oli hirvittävä kimu, suuri veivi josta sopi kaksikin miestä pyörittämään. Hammasratasvälitys pani männän pyörimään ja ylinä oli suuri vauhti-pyörä tasaamassa nopeutta. Itse kimu oli tammea ja siihen meni kermää kai liki sata litraa. Voi pestiin ja suolattiin ja voipöydällä siitä tehtiin kilon paketteja. Ne pakattiin kahteen siniseksi maalattuun puulaatikkoon, voilaatikoihin, ja isä (**Frans Emil Kännö**) kävi joka viikko Turun torilla myymässä voita. Eikä siinä kauan tarvinnut viipyä, vakituiset ostajat sen aina veivät, äiti valmisti hyvää voita. Olin joskus isän mukana, kerran menimme hevosella Paimion asemalle ja junalla Turkuun. En muista millä tavalla ne voilaatikot saatiin asemalta torille, mutta asemalle palatessa isä otti pirssin kyytiin. En tiedä mistä moinen törsäys johtui. Se oli avonainen auto ja ensi kerran olin autossa. Tavallisesti mentiin hevosella Turkuun ja myöhemmin **Salmisen Kustaan** linja-autossa. Joskus isä teki niinkin, että veti voilaatikot käsikärryillä Kivitietä linja-autolle.

Tie Takamaalle ja Härkätie

Kun oli muutama vuosi oltu Takamaalla, isä alkoi puuhata tietä. Ensimmäinen oli tarkoitus rakentaa tie Kivitietä seuraillen, mutta sitten päädyttiin nykyisen Takamaan tien linjaan. Ylitalo ja Korpimäki olivat puuhassa mu-

Ohessa oleva valokuva kertoo pakkaus-pussista, joka pahoin hiutuneena löytyi kotitaloni ullakolta kutteripurujen seasta. Sakari Kännö

kana ja Ojalakin, mutta muut olivat ankarasti vastaan. Se on kallis juttu, sanoi **Lintula**, ja muutkin: kyl siin töllistäni joutuu lähtemään, ei semmosii pysty mak samaan. Mutta isä ajoi asian, maanmittari kartoitti tielinjan ja jakoi yksiköt. Tienteko tarjosi paljon töitä, ojankaivuuta ja hiekanajoa, silloin työt tehtiin kaikki lapiotyönä ja hevosilla. Pikkutilat tekivät töitä, monet enemmän mitä kustannukset olivat heidän kohdallaan. Korpelalla eli Suitsulla oli yksin neljännes tieyksiköistä, kyllä meiltä myös oltiin soranajossa milloin aikaa oli.

Suitsun tilalla oli myös kunnossapito-osuus Hämeentiellä Marttilan rajalta Tarvasjoelle päin. Isä meni tarkastuksessa osuudelleen nimismies **Paukkiota** vastaan. ”Jaaha”, sanoi nimismies, ”minä olen ollut monet vuodet Marttilan nimismies ja ensimmäisen kerran näen Suitsun isännän paikalla, ja tieosuus on näin kurjassa kunnossa”. ”Minä olen ollut muutaman viikon Suitsun isäntä ja tuln paikalle kuten kuulutus edellytti”, oli isän vastaus. Paukkio määräsi kunnostustoimet ja monta kymmentä kuormaa hiekkaa ajettavaksi seuraavana talvena. **Lauri** (vanhempi veljeni) muisteli hiekkaa ajetun aika tavalla ja tehtiin aina pari kasaa kuormasta ennen levitystä. Keväällä levitettiin hiekkaa ja pantiin **Simolan** makasiiniin ovi hevososen perään ja lanattiin tie sileäksi ennen vallesmannin tuloa. ”No nyt on Suitsun tieosuus kunnossa ensimmäisen kerran”, antoi Paukkio tunnustuksen. Se olikin viimeinen kerta kun talot huolehti maanteistä, valtio otti sen sitten huolekseen.

Näin hoidettiin valtaväylää siis vielä 1920. Muutamaa vuotta myöhemmin, kun olin noutamassa Takamaan postia postitoimistosta, näin ensimmäisen kerran tiehöylän tasoittamassa Hämeen Härkätietä.

Pula-aikaa

Pula-aika 30-luvun alussa oli kova koettelemus. Kallella asui ja viljeli pientä maapalaansa **Juho Lehti**. Hän oli meillä usein rakennuskorjauksilla ja toimitteli milloin mitään. Usein hän kävi muutenkin puhumassa mukavia. Kerran taas istahdettuaan penkille ryhtyi selvittämään: ”Tämä pula-aika teki minulle vallan piruja kun kaikilta on rahat lopussa. Minulta on aina ollut raha loppu, mutta niin kauan kun kaikilla muilla oli rahaa, niin kyllä minä yksi köyhä siinä joukossa mukana menin, mutta nyt olen ihan hukassa.” Se oli osuvasti sanottu. Mutta kyllä silloin oli monelta semmoiseltakin rahat loppu vaikka sitä ennen oli ollut. **Alitalon** isännälle Lehti kertoi sanoneensa: ”Mene nyt aikansa hirteen, ennenkuin kaula käy niin ohueksi ettet enää pääse.”

Kyllä silloin meni paljon taloja vasaran alle. Paimiossa ja Piikkiössä monta kartanoa siirtyi pirtukauppiaiden haltuun. Juntolan kartano joutui ve-

Urpo Kännön kotitila Suitsulan Suitsu 1930-luvulla, mutta 1950-luvulla kuvattuna. Kuva Asko Kännö

Frans Eemil ja Olga Kännö sekä heidän poikansa Jorma ja Urpo. Kuva Asko Kännö.

loista Tarvasjoen Osuuskassan haltuun. Osuuskassa myi kasvussa olevaa viljaa eniten tarjoavalle. Isä teki myös tarjouksen ja saatiin Juntolan ruislaiho, viisitoista hehtaaria. Se oli aikamoinen savotta kun itsellä jo oli melkoisesti syysviljaa. **Jorma** (veljeni) meni hevosparin ja leikkuukoneen kanssa, minä haravan kanssa enkä meinannut saada sitä mahtumaan Takamaantien veräjistä. Monta päivää ruista leikattiin ja pantiin seipäille. Sitten viikon parin päästä korjattiin makasiiniin ja puitiin myöhemmin syksyllä. Kyseinen pelto on Liedon rajalla, meiltä oli sinne matkaakin 14–15 km. Kyllä siitä hyvälliset työpalkat saatiin, kaikkea täytyi yrittää kun talon tulot ei riittäneet korkomenoihin. Osuuskassa muuten palstoitti sitten Juntolan ja rakensi monta taloa siitä ja selvisi tappioita. Meidän silloisella ”leiripaikalla”, missä keittelimme kahvia ja perunoita, on nykyisin **Mustamäen** talo.

Talkkunatehdas Suitsulassa

Meillä tehtiin joka kevät muutama säkillinen kauroja talkkunajauhoiksi. Kerran isä otti muutaman jauhosäkin kärryille kun menivät Turkuun asioille äitin kanssa. Torilla oli silloin kaksi vakituista viljatuotekauppiasta, **Laakso** ja **Pelenius**, jotka myivät jauhoja ja ryyniä vanhoista linja-autoista rakennetuista myymälöistä. Nämä ostivat kaikki ja pyysivät toomaan lisää. Heti samana päivänä alettiin keittää kauroja ja kuumentaa saunaa ja siitä alkoi talkkunatehtailu joka jatkui monta kesää melkein sotiin asti. Meillä tehty talkkuna oli parasta mitä markkinoilla oli, ja tuli pian tunnetuksi Turun ja Salon seudulla ja ympäristössä. Toimintaa alettiin pian tehostaa. Hankittiin 300 litran keittopata, jonka voi kippaamalla tyhjentää. Sauna osoittautui liian hankalaksi ja pieneksi kuivaamoksi. Kerran kesällä kun menekki oli kova laitettiin Haaviston riiheen muutama padallinen kuivumaan. Talkkuna vaatii hyvän lämmön lähtekseen heti kuivumaan, muuten se eltaantuu, keitetty kaura. Minä lämmitin riittä, enkä ollut päässyt kuin vähän alkuun kun riihi syttyi palamaan ja paloi ihan tarkkaan. Ei ollut kuin muutama savuava kekäle kun palokunta tuli paikalle. Ihme ettei tuli levinnyt viereiseen metsään, kovasti kuivaa kun oli ja ”omisa väisä se vaan poltettiin” niin kuin Loimaan isännän sauna.

Talkkunatoimituksista muodostuikin mulle joka-

kesäinen työmaa. Valmistuksessa olin isän apuna ja myllyttämässä Euran tai Killalan myllyssä, ja kun ne ei pyörineet veden vähyyden takia, sitten Paimiossa. Hevosella kuskattiin, ja milloin hevoset ei ehtineet maatöiltä, tilattiin **Koskisen Vihtori**. Paljon aikaa kului tilaushankintaan ja toimituksiin. Polkupyörällä ajelin, menin Hämeentietä Turkuun ja poikkesin mennessä Liedon kaupat. Nummenpakalla oli monta kauppaa, **Aaltonen**, **Virta**, **Reivonen** ym. Ruohonpäässä oli monessa kaupassa meidän tavaraa. Takaisin palasin Paimion kautta ja kävin Piikkiön kaupat. Toimen usein kiertämäni reitti oli Paimio – Hajala – Salo ja Vaskio. Salossa oli kaksi tukkuliikettä, Talouskauppa ja Mällänen, ne ostivat paljon. Samoin Paimion Ok ja Kehitys. Seuraavalla tilauskierroksella minä sitten rahastin edelliset lähetykset. Tavara vietiin itse lähikauppoihin, ja kauemmas lähetelin linja-autoissa. Kerrankin lähetin Saloon monta sataa kiloa. Kun seuraavan kerran olin tienvarressa taas asialla, kuljettaja kysyi ensimmäiseksi, ei kai sulla nyt ole yhtä paljon tavaraa, viime kerralla särkyi kaksi ikkunaa. Auto oli vanha ja käynyt vähän veltoksi kori. Asiakkaiden toivomuksesta tavaraa alettiin toimittaa kilon pakkauksissa. Turun pussitehdas toimitti paperipussit, joissa luki ”Talkkunajauhoa Ravinto 1 kg, Tarvasjoen Talkkunatehdas”. Pussittaminen oli taas minun hommiani, ja melko hyvin se kävi kun siihen tottui. Tuommoinen parin – kolmensadan kilon paketointi ei vienyt kuin vauraan hetken.

Talkkunatehtailu oli parhaimmillaan melko laajaa. Oma kaurasato tietysti käytettiin paljolti siihen ja usein jo talvella ostettiin taloista kauraa varastoon, kun kesällä hyvän kauran saanti tahtoi olla vaikeaa. Muistan, kun kerrankin tavara alkoi uhkaavasti huveta ja menekki oli kova. Isä sanoi, että menes Vistalle kattomaan, jos Lehti-Kustaalla tai Osuuskaupalla olis edes vähänkin. Ei ollut, mutta asemalla oli Sauvon Ok Aitan auto lastaamassa ja kuljettajalta kuulin, että heillä varmaan on. Menin mukaan ja Sauvossa tosiaan oli 2000 kiloa hyvää kauraa ja Ok Aitan auto toi sen saman tien meille ja tilanne oli taas hallinnassa.

Alussa mainitsemastani hankalasta saunassa kuivaamisesta luovuttiin heti alkuvaiheessa, kun toiminta alkoi kasvaa ja rakennettiin varsinainen kuivuri. Siinä työskentely oli monin verroin helpompaa ja kapasiteetti myös moninkertainen.

ALLI LYYDIA KOSKIRANTA

s. 15.11.1919 k. 7.4.2019

Varhaisen kevään juuri herätessä ja Allin rakastamien sini- ja valkovuokkojen kukkiessa, tuli Allille kutsu saapua ikiyeväaseen ja taivaan kotiin.

Alli oli syntynyt 15.11.1919 Tarvasjoen seurakunnan pitkäaikaisen (1890–1931) kanttori-urkuri **Juho Vihtori Heermanin** ja hänen toisen puolisonsa **Lyydia** o.s. **Rajalan** tyttärenä. Alakoulun Alli kävi opettaja **Maiju Seimelän** hoivissa nykyisellä seurakuntatalolla. Koulumatka oli lyhyt, vain Härkätien ylitys. Yläkouluun oli jo kilometrin matka Euralle **Vilho Mattilan** opetukseen. Alli kertoi usein miten lapsuuden opettajilla oli esikuvina vaikutusta hänen tulevaan ammatin valintaansa. Keskikoulun hän kävi vuosina 1932–1937 Turun Tyttökoulussa.

Allin isä oli sivutoimenaan ottanut hoitaakseen postitoimiston asuntoonsa, kun postitoimisto tuli Tarvasjoelle 1889. Kun isä kuoli vuonna 1931, ryhtyi äiti jatkamaan postin toimintaa kotinsa toimitiloissa. Näin Allikin äitinsä apulaisena käytti kaikki vapaa-aikansa auttamiseen postin toiminnassa nuoresta pitäen.

Voimakkaan rakkauden musiikkiin Alli oli saanut isältään, jonka kaksi veljeä olivat myös kanttoreita, nuorena kuollut **Gustav Heerman** Pöytyän kanttorina ja nuorin veli **Frans Heerman** Vampulan kanttorina 20 vuotta. Isä oli perustanut Tarvasjoen kirkkokuoron, jonka laulajana Alli oli aktiivisesti mukana aina kotona ollessaan vielä eläkepäiviin asti, kuten muussakin seurakunnan musiikkielämässä.

Keskikoulun käytyään Alli pääsi Heinolan seminaariin vuonna 1937 heti 18 vuotta täytettyään. Tämä naisseminaari oli tunnettu paitsi kutsumukselliseen opettajan ammattiin myös siveellisiin ja hyviin tapoihin painottavana, sekä opettajien harrastetoimintaan voimakkaasti kannustavana opinahjona. Seminaarin henki vaikutti Allinkin hyvin innostavasti ja kasvatti hänestä taitavan ja oppilaittensa koko tulevan elämän pohjaa rakentavan opettajan. Talvisodan syttyminen katkoi opintoja ja antoi Allille mahdollisuuden tulla kotiin äidin tueksi. Sota ja säännöstely muuttivat ratkaisevasti postin toimintaa. Ostokorttikuponkien tilitykset, kenttäposti ja huolto- ja sosiaalikorvausten tulo lisäsivät moninkertaisesti postin työtä ja sen pankkitoimintaa, tullen äidille raskaaksi.

Alli valmistui opettajaksi 1942 ja sai väliaikaiset opettajan paikat Harjavallan Pohjoispiirissä

1942–1943 ja Koski Tl. Hongistolla 1943–1944. Seuraavana vuonna löytyi lyhytaikaisia sijaisuuksia Marttilassa ja Somerolla. Nyt kodissa asuessa hän pystyi vielä tehokkaammin auttamaan myös äitiä postissa. Sodan päättyminen, evakkojen tulo pitäjään ja jälleenrakentaminen lisäsivät suuresti postin asiakaskuntaa ja työtä.

Rauhan tultua siirtoväen lapset lisäsivät hetkessä oppilaiden määrää ja opettajien tarvetta. Etuoikeutetusti sodasta palaavat ja siirtokunnista tulevat opettajat saivat vakinaisen opettajan paikkoja ensisijaisesti Etelä-Suomesta. Tästä johtuen Allikin sai etäältä ensimmäisen, mutta hänen aavistamatta koko virkaiän kestävän, toimen vuonna 1946 Pohjois- Savosta Nilsian Lastukoskelta.

Täällä Savon sydämessä uusi elämän piiri oli täysin toisenlainen, kun mihin Alli elämänsä aikana oli tottunut. Koko koulupiiri eli pienviljelijävaltaisesta maataloudesta. Lähes kaikkien lasten isät olivat juuri sodasta kotiutuneita ja sodan rasitukset raskaasti kokeneita, eräät myös vammautuneita. Perheet olivat monilapsisia ja ahkerat äidit raskaan työn alaisia. Elettiin kuitenkin toivorikasta uuden rakentamisen aikaa. Raivattiin uutta peltoa, tehtiin teitä ja rakennettiin rakennuksia paljon.

Tänne uuteen kouluunsa Alli sai opettajatoveriksi yhtä aikaa seminaarissa opiskelleen **Elina Saarnion** Jalasjärveltä. Nuoruuden ja kutsumuksen innolla he ryhtyivät opettamaan Lastukosken lapsia. Päämääränä oli, paitsi tietojen ja taitojen opettaminen ja niiden sisäistäminen, myös kasvattaminen tulevaan ammatinvalintaan ja elämään täyttää ihmisyyttä. Voimakas kannustus jatko-opintoihin oman lahjakkuutensa mukaan oli tavoite jokaisen lapsen osalta, ja myös taloudellisten mahdollisuuksien etsiminen heidän opiskeluunsa oli jatkuvaa. Vuosien varrella heitä pyysivät useat vanhemmat lastensa kummeiksi. Kummeina Alli ja Elina, joilla ei ollut omia lapsia, pitivät erityistä huolta kummilasten mahdollisuuksista opiskeluun ja henkiseen kasvuun.

Syntymäseutunsa evankelisten kotien lapsina Alli ja Elina kotiutuivat kuitenkin pian Savon herännäisyyden hartaaseen maailmaan. Nilsiahän oli **Paavo Ruotsalaisen** kotipitäjä. Vahva seuraperinne, Siionin virsien tauotta laulaminen ja rukousten syvällisyys tulivat pian tutuiksi. Liikkeen sosiaalinen ja yhdistävä henki loi kouluunkin sopuisan ja rakentavan ilmapiirin.

Vuonna 1949 jo 60 vuotta Koskirannassa toiminut Tarvasjoen postitoimisto muutti Koskisel-le ja Allin äiti jäi eläkkeelle. Viimeisiksi elinvuosiin hän muutti Nilsialle Allin hoidettavaksi. Siellä hän kuoli 1961 ja haudattiin Tarvasjoelle. Syntymäkotiinsa tänne Tarvasjoelle myös Alli palasi 30 vuoden ansiokkaan opettajanuran jälkeen vuonna 1976. Voimakkaat ystävyyssteet Nilsiaan ja siellä erityisesti Lastukoskelle jäivät hänelle lopun elämän ajaksi.

Tarvasjoelle tultuaan Alli heti tuli mukaan seurakunnan toimintaan, ollen mukana ja vetäenkin vanhusten piireissä, retkillä, monilla seurakuntamatkoilla ulkomaillakin ja ystävyysseurakunta toiminnassa. Musiikkityössä hän oli aina mukana, vetäen eläkeläisryhmää vielä 90-vuotiaankin. Erityisesti muistetaan hänen osuuttaan kauneimmissa joululauluissa tai joululuyön messussa.

Erästä asiasta Alli kiitollisuudella muistetaan. Pian takaisin Tarvasjoelle tultuaan hän ryhtyi aktiivisesti puhumaan omaan kuntaan rakentavan vanhusten huollon ja hoiva-asumisen puolesta. Hän osoitti, kuinka Karinaisissa olevat

vanhukset jo olivat etäällä omaisistaan ja yksinäisten ainoat läheiset olivat vain hoitohenkilökunta. Pitkän iän saavutettuaan hän itsekin sai elää Hyvinvointikeskuksen Heikkilässä viimeiset kahdeksan elinvuottaan.

Allilla ei elänyt lähisukulaisia enää vuosikymmeniin ja kaikki lapsuustoverit ovat jättäneet tämän ajan. Niinpä viime vuosikymmenten ystäväjoukko ja mm. neljä jo ikääntynyttä kummilasta olivat saattamassa Allia viimeiselle matkalle Tarvasjoen kirkossa 26.4.2019. Siunauksen toimitti oma kummipoika rovasti **Hannu Komulainen**.

Allilla oli runoilijan lahja. Hän lienee kirjoittanut useita runoja jo aikaisemmin mm. ystävänsä kirjailija **Irja Kilpeläisen** kanssa, mutta vasta tällä vuosiadalla jo 80-vuotiaana kirjoitetut runot ovat säilyneet. Ystävät julkaisevat ne postuumisti nyt kirjana, joka valmistuu Allin 100-vuotissyntymäpäivänä 15.11.2019 pidettävään muistoseuroihin.

Allin ystävyystestä kiitollisena, lämmöllä muistaen

Leena Tamminen

SALAMA ISKI KERTUN MÖKIN ULKORAKENNUKSEEN

Kevään ensimmäisten hellepäivien päätteeksi nousi ankara ukonilma iltpäivällä 22. päivä toukokuuta. Runsassateisen ukkoskuuron ylittäessä Tarvasjoen keskustaa voimakas salamointi ja ylhäinen jyrinä johti voimakkaaseen maasalamaan. Kovalla pamahduksella tullut salama iski Kertun mökin varastorakennukseen, joka heti syttyi ilmiliekkiin. Nopeasti hälytetty palokunta saapui paikalle, mutta ei voinut estää rakennuksen paloa, vaan pystyi vain estämään palon leviämisen ympäristöön.

Kertun mökin omistava Kotiseutuyhdistys Tarvaiset on jo viime vuosien aikana talkoilla entisöinyt taloa ja saanut sen käyttökuntoon. Kunnostukseen on uhrattu runsaasti yhdistyksen

niukkoja varoja sitä mukaa, kun niitä on pystytty hankkimaan. Pulassa on kaikessa tingitty, esimerkiksi Kertun mökin palovakuutus otettiin vain mökkiin, kun varaston vakuutuksen omavastuun katsottiin rakennuksen kuntoon nähden ylisuureksi. Näin vahinkoa ei korvata, vaan sen uudelleen rakentamiseen on saatava varat yhdistyksen toiminnan kautta.

Kotiseutuyhdistys on tullut tarvasjokelaisille entistä tärkeämmäksi yhdyssteeksi kuntaliitoksen kautta. Taloudellisessa ahdingossa yhdistys vetoaakin voimakkaasti kaikkien apuun, jotta se voi edelleen toimia kotiseudun ja sen kaikkien asukkaiden hyväksi. Yhdessä on Tarvasjoella ennenkin tehty suuria ihmeitä.

Kalervo Mäkinen

KAPPALAISEN TERVEISIÄ

Ihana kesä on tullut, lapset ovat kirmanneet kesälaitumille viettääkseen ansaittua kesälomaa pitkän koulujakson jälkeen. On mukavaa kropsottaa puutarhassa ja nauttia valoisista kesäilloista. Toivottavasti Sinunkin elämäntilanteesi on sellainen, että jaksat nauttia kesäisestä vuodenajasta.

Talvella pidettiin kinkereitä. Kodeissa kokoonnuttiin 10 kertaa ja veteraanikinkerit pidettiin Hyvinvointikeskuksessa. Kinkereillä kävi kaikkiaan 217 ihmistä. Kiitos kaikille kotinsa oven avanneille ja tilaisuuteen osallistuneille, kinkeriaktiivisuus nousee pikkuhiljaa. Kinkereiden aiheena oli tänä vuonna seurakunta. Puhuttiin siitä, että Tarvasjoen kappeliseurakuntakin on pieni viheriöivä oksa viinipuussa, jonka runkona ja elämää antavina juurina on Jeesus Kristus, kirkon pää.

Seurakuntalaiset saivat miettiä omaa seurakuntanäkemystään ”Unelmaseurakunta”- ajatuksia paperille kirjat. Saimme 147 ajatusta siitä, millainen on unelmaseurakunta. Suurin osa kirjoitti paperiinsa yhden lauseen tai ajatuksen, jotkut innostuivat pitkäänkin kerrontaan. Kiitän unelmistanne, yritetään viedä Tarvasjoen kappeliseurakuntaa ja Liedon seurakuntaan siihen suuntaan, että unelmat saisivat toteutua. Tässä niitä koostettuna, samankaltaisia yhteen sovittaen:

Minun unelmaseurakuntani on sellainen, että...

Kirkkorakennuksesta ja kirkossakävi- jistä oli seuraavanlaisia unelmia:

- Kirkko täytyisi edestä, ei takaa. Pappi tervehtii seurakuntalaisia kädestä kirkon eteisessä.
- Sunnuntainen kirkossakävijöiden määrä kasvaisi (X 2).
- Kuulisi Jumalan sanaa ja sen kuulisi (äänen-toisto).

- Kirkossa on kaikenikäisiä ihmisiä, jotka käyvät ahkerasti kirkossa ja istuvat lähellä ”ristikonkia”.
- Kaikki uskaltavat tulla lähelle iloineen ja suoruineen (X 2).
- Kirkon penkit olisivat pehmustetut (useampi toivoi tätä).
- Jumalanpalvelukset myöhemmin päivällä – aamulla ei jaksaa lähetä. Tilat ovat esteettömiä.
- Neljä unelmoijaa haluaa syödä hyvää ruokaa.
- Siellä voi hiljentyä, ovet ovat aina auki ja jokainen uskaltaa tulla.
- Ehkä se kahvinurkka olisi ok, mutta alttariosa pitää rauhoittaa – se on pyhä.

Jumalan sanasta ja hengellisyydestä kerrottiin seuraavanlaisia unelmia:

- Seurakunta rukoilee puolestani. Kerrotaan Jeesuksesta, siitä että hän on Pelastaja.
- Jumalan sana on keskeinen, opetusta pidetään kaikille ikäryhmille.
- Hupitilaisuudet järjestettäköön muualla kuin seurakunnassa, toki nuorisolle monenlaista hauskaakin pitää olla.
- Siellä hoidetaan särkyneet sydämet ja lohdutetaan kärsivää. Muistetaan, että koettelee Herra, vaan ei hylkää. Jokainen voi tuntea olonsa kotoisan siunatuksi.
- Kerrotaan Jeesuksesta jo pienille. Nuorena on viitsä väännettävä.
- Seurakunnan yhteydessä on turvallista elää ja kuolla, se pitää yllä ikuisuuden näkökulmaa.
- Seurakunta huolehtii ja huoltaa, elää keskinäisessä rakkaudessa.
- Ottaa osaa yhteiskunnan muutoksiin kristillisillä ja Jumalan asettamilla arvoilla.
- Saa keskustella papin kanssa siitä, mikä on elämässä ajankohtaista ja saa tuntea, että Jumala on lähellä.
- Autetaan yksinäisiä ja huono-osaisia, kuunnellaan ja ollaan yhdessä.

- Voi vapaasti keskustella hengen asioista, etsitään totuutta.
- On lupa olla niin rikkinäinen, kuin saattaa olla ja silti tuntea olonsa turvalliseksi. Voin eheytyä. Siellä on hyvä paimen.
- Siellä ei ahdistu, eikä katsota toisia arvostellen. Siellä eletään ihan tavallista elämää.
- Hyvää raamattuopetusta.
- Unelmaseurakunta on yksimielinen ja sovinnollinen.

Musiikkiunelmia:

- Kaikki uskaltavat laulaa. Lauletaan joskus ”helluntailaisten lauluja”.
- Paljon laulua ja iloista musiikkia, saa olla hengellistä.
- Rohkeasti uutta. Lässytys ja teeskentely pois.
- Virsikirjauudistukset perutaan ja vanhat virret otetaan käyttöön.
- Paljon konsertteja ja musiikkitilaisuuksia. Yhteislaulua luonnon helmassa.
- Seurakuntalaiset saisivat valita virret messuun.
- Matalan kynnyksen ja korkean tason musiikkitilaisuuksia.

Lapsista ja nuorista (kinkereillä kävi muuten noin 20 rippikoululaista):

- Unelmaseurakunta antaa turvaa lapsille, lapsiperheille ja nuorille.
- Nuorille yhteistä tekemistä Tarvasjoella (X 7). Kaksi ilmaisi asian: ”Jollain olisi aikaa nuorille”.
- Nuoria kutsutaan mukaan sopivalla tavalla.
- Lyhyempi rippikoulu
- Että toiminta kiinnostaisi nuorempiakin perheitä.

Mitä unelmaseurakunnassa ei ainakaan ole:

- Ettei ole pakko osallistua. Saa tulla silloin,

kun itsestä siltä tuntuu.

- Ei kiusata, eikä tunneta kateutta. Ei politiikkaa.
- Ei yksinäisyyttä.
- Ihmiset eivät myrkyttäisi, vaan rikastuttaisivat.

Emäseurakunnalle eli Liedolle osoitettuja unelmia:

- Kappeliseurakunnankin kirkkoa täytyy pitää hyvässä kunnossa, ei yksin pääkirkkoa.
- Seurakunta ja kunta rakentavat yhdessä niin, että kaikki toimii hyvin.
- Tervetulokirje muuttaneille.
- Huomioi eri-ikäiset tapahtumien tarjonnassa. Näin Lieto seurakuntana tekeekin.
- Vanhoja kirkkoja ei saisi liikaa muuttaa. Kirkko ei mielestäni ole kutomispaikka, eikä ruokailunkaan.

Tunnelmistä ja tunteista:

- Unelmaseurakuntani on ystävällinen, huomaavainen, lämmimhenkinen ja ystävällinen.
- Se on ihmiselle läsnä.
- Siellä saa olla oma itsensä (X 11).
- Saan olla rauhassa, voin tuntea kiitosta elämästä.
- Matala kynnyks (X 13). Työntekijää on helppo lähestyä.
- Ihminen voi ehdottaa ja kommentoida ja hänet otetaan vakavasti (vaikkei kaikkia toiveita voidakaan täyttää).
- Juteltaisiin ja viihdyttäisiin yhdessä. Salliva, minäkin saan tehdä.
- Se on koti. Hyvä tahto kaikkien kesken.
- Seurakuntalaiset olisivat aktiivisia (X 3).
- Yhteisöllinen, huomaa jokaisen (X 3). Tasa-arvoinen (X 3).
- Tuntee olonsa tervetulleeksi, jokainen saa osallistua toimintaan kykyjensä ja voimiensa mukaan (X 3), tunnen olevani hyväksytty

Päiväkerhon kevätjuhlassa Tuula Luukkonen lahjoitti tekemänsä kastemekon seurakuntalaisten käyttöön.

Yö kirkossa-tapahtuman valmistelua.

Paperinkeräystä srk:n talkoissa.

Yö kirkossa-tapahtuma aikuisille, pieni joukko suunnitteli ja valmisteli seuraavan päivän jumalanpalvelusta.

Yhteisvastuukonsertin esiintyjät 5.5., paikallinen voimanponnistus yhteiseksi hyväksi, tällä kertaa lasten ja nuorten koulutuksen tukemiseksi.

- kaikkine puutteineni.
- Kaikki saavat tulla (X 7). Siellä on turvallista ja hyvä olla (X 3).
 - On lämpöä ja osallistuva ilmapiiri.
 - Pidetään yhtä, iästä riippumatta saan tulla.
 - Rohkaistaan jokaista käyttämään parhaat taitonsa seurakunnan hyväksi.
 - Uusia jäseniä seurakunnan toimintoihin.
 - Lämmin, yhteisöllinen ja vuorovaikutteinen Jeesuksen seurakunta, jossa toimitaan rakkaudellisesti kaikkia tukien. Paikalliset ihmiset haluavat liittyä toimintaan mukaan, koska seurakuntaa leimaa hyväksyvä yhdessäolo. Ellettään Jeesuksen opetusten mukaan, vailla toisten paheksumista.
 - Saan vaikuttaa, mitä siellä tehdään. Tehdään yhdessä ystävyyden ja rakkauden hengessä.
 - Kaikenikäiset ovat tervetulleita, myös työikäiset (X 4).

Unelmia Tarvasjoen kappeliseurakunnasta:

- Ollaan tyytyväisiä nykyiseen pappiin(X 4), kun vaan pysyisi. Ei ole riitoja, se on hyvä juttu.
- Tarvasjoen kappeliseurakunta saisi rauhasa elää osana Kristuksen kirkkoa.
- Seurakunta on tänään Tarvasjoella aika hyvä. Tavallisen ihmisen näköinen.
- Unelmaseurakuntani on sellainen kuin Tarvasjoen kappeliseurakunta on (X 18).
- Sinne on helppo mennä, kaikki samanarvoisia, monenlaista ohjelmaa, papin kanssa voi vapaasti keskustella, tämmöinen seurakunta on jo Tarvasjoella.
- Siellä hoidetaan ja autetaan vähävaraisia ja hädässä olevia ihan konkreettisesti, ei ainoastaan sanoin, vaan teoin ja rahallisesti – vaikkei sitä pyydetäiskään.
- Siellä on hyvä yhteishenki (X2) ja siellä on turvallista olla – sellainen on meidän

- kappeliseurakunta.
- Tehdään retkiä ja reissuja (X 2).
 - Ei kiusata uskon takia – sellaista ei ole Tarvasjoella tapahtunutkaan.
 - Nykyisen kappeliseurakunnan matala kynnyks osallistumiseen kovin erilaisiin tapahtumiin säilyisi.
 - Kirkko lähellä. Kaikilla on hyvä olla täällä Tarvasjoella ja muualla.
 - Että olisi teemoja, kuten soul-, tango- ja kaiken kansan kirkko.
 - Kirkossa hyvä pappi ja kanttori. On hyvä käydä sunnuntaisin kirkossa.
 - Äijäkammaria kaipaan.
 - Puheet voisivat olla maanläheisiä eli olisi helppo ymmärtää, mitä asia koskee(X 2).
 - Oma pappi voisi olla pääsääntöisesti, vapaapäivät huomioiden.
 - Tarvasjoella on mukavat työntekijät.
 - Tarvasjoen kappeliseurakunta on sieltä parhaimmasta päästä, ns. tavallisia ihmisiä varten. Aika vaikea on yhtäkkiä keksiä parannusehdotuksia, varmaan niitäkin on. Näyttäisi siltä, että tärkeintä seurakuntaelämässä on aito lämpö ja läheisyys seurakuntalaisten ja työntekijöiden kesken. Kukaan ei asetu toisen yläpuolelle, vaan kaikki saavat tulla sellaisina kuin ovat. On turvallista. Kynnyksen pitää olla ja pysyä matalana. Aivan selkeästi tuli esille myös seurakunnan ja kirkon olemus nimenomaan kristillisenä yhteisönä. Ihmiset etsivät seurakunnassa Kristuksen kasvoja ja toivovat tulevaisuuden hengellisesti hoide- tuiksi ja ravituiksi.
 - Ystävät, koitetaan näillä mennä eteenpäin täällä Tarvasjoella.

Kestävyyttä uskossa, kärsivällisyyttä toivossa ja kaikessa rakkautta!

Outi-pappi

Kuvat Eeva Sisso.

Kylvönsiunaus Rasulassa Hanna Mäkisen ja Seppo Mansikkaniemen luona 4.5., kylvöt jo voiton puolella

Kirkkonäytelmä Kolkuttaja (kirj. Lauri Uusi-Hakimo, ohjasi Inkeri Vyyryläinen) esitettiin useamman kerran alkukeväästä eri kirkoissa, kokosi paljon katsojia.

KESÄKAHVILAT TARVASJOEN KAPPELISEURAKUNNASSA KESÄ 2019

- Pe 21.6. Juhannusaaton 21.6. perinteinen juhannusaaton juhla klo 18 Tarun majalla.** Lipunnosto, kisailua, yhteislaulua, hartaushetki. Kappeliseurakunnan yhteiskuntatiimi.
- Su 23.6. Ulkoilmajumalanpalvelus Metsästäjien laavulla klo 18** (Tyllin teollisuusalueen tienhaarasta päinvastaiseen suuntaan pari kilometriä). Kahvitarjoilu ja makkaranpaistoa. Kyytiä tarvitsevat pääsevät kyytiin srk-talon pihalta klo 17.30. Kappeliseurakunnan lähetystiimi.
- Ke 26.6. Leppämäen evankeliumijuhlat Minna ja Lassi Mäkisen luona alkaen klo 11,** Aurantie 246. Puhujina Seppo Suokunnas, Antti ja Liisa Saarenketo, Daniel Räsänen ja Jouko Kyyrö. Kanttorina Kaisa Takkula. Kahvitarjoilu lähetysten hyväksi, Sley'n paikallisosasto.
- Ke 10.7. Retkipäivä Paimion suunnalle. Kierretään Paimion kylää Ensi Kullan opastuksella.** Ruokailu ja kaffepaussi sisältyvät hintaan. Tutustutaan Paimion Mikaelin kirkkoon, vanhan ykköstien varrella pieneen Jaakobin kirkkoon sekä muihin paimiolaisiin nähtävyyksiin. Kokopäiväretki, hinta 25 e. Tarkemmat tiedot ja ilmoittautumiset 7.7. mennessä Ensi Kullalle, p. 0444848147. Kappeliseurakunnan yhteiskuntatiimi.
- Su 21.7. Kansanlaulukirkko HVK:n Elsanpuistossa klo 14. Kirkkokaffeeet.** Kappeliseurakunnan musiikkitiimi ja diakoniatimi.
- Ke 24.7. Perinteinen lauluilta Liedonperän Sipilässä klo 18.** Kappeliseurakunnan lähetystiimi ja musiikkitiimi.
- Ke 7.8. Lauluilta kirkonmäellä klo 18.** Lauletaan Siionin Kannelta. Sley'n paikallisosasto.
- Ke 14.8. Mukavaa yhdessäoloa vanhustentalojen grillikatoksella klo 18.** Kappeliseurakunnan diakoniatimi.
- Su 18.8. Yhteislauluilta kesäteatterilla Vuorilinnalla klo 18,** laulattajana Juha Simola. Kappeliseurakunnan yhteiskuntatiimi yhteistyössä muiden tarvasjokelaisten toimijoiden kanssa.

TARVASJOEN KIRKKO 240 VUOTTA

Syksyllä juhlistetaan Tarvasjoen kirkon 240-syntymäpäivää juhlamessulla Tarvasjoen kirkossa sunnuntaina 27.10.2019.

Liturgina messussa toimii kappalaisemme **Outi Niiniah**o, kanttorina **Kaisa Takkula** ja Liedon seurakunnan kirkkoherra **Risto Leppänen** saarnaa.

Messun jälkeen jatkamme juhlimista seurakuntatalolla kahvien merkeissä.

240-vuotisjuhlaa varten on tarkoitettu koota projektikuoro, joka osaltaan vastaa juhlamessun musiikista. Kuoroa johtaa kanttori Kaisa Takkula.

Kuoron harjoitukset ovat näillä näkymin keskiviikkoisin klo 19 seurakuntatalolla. Ensimmäiset harjoitukset ovat 2.10.

Mukaan kuoroon ovat tervetulleita kaikki halukkaat!

KaisaTakkula

OLISIKO SINULLA HETKI AIKAA?

Siis aikaa tehdä jotain mikä ilahduttaa muita ihmisiä ja ennen kaikkea sinua itseäsi? Seurakunnassa on tehtäviä tekijäänsä vailla. Yksinäinen työikäinen tai ikäihminen lahtuisi, jos saisi välillä juttuseuraa. Kahvinkaataja on kulanarvoinen apu sekä kerhojen apukädet askarteluhetkissä. Muita avoinna olevia tehtäviä ovat mm. leipoja, puhelinyhteydet, pyörätyöläinen, musisoija, arpajaisjärjestäjä ja kukkakoristeiden laittaja. Vai olisiko sinulla itselläsi jokin taito, mitä haluaisit käyttää muiden iloksi?

Sinun ei tarvitse sitoutua tekemään vapaaehtoisu-

toistettäväsi joka viikko tai edes kerran kuussa. Voit lupautua olemaan tilaisuuksien apuna, vaikka muutaman kerran vuodessa tai aina joulun alla. Toki, jos intoa riittää, on tehtäviä tarjolla useammin. Ihan mikä aikataulu sinulle itsellesi sopii.

Jos jäit pohtimaan otsikon kysymystä, ota yhteyttä esim. diakoneihin. Pohditaan yhdessä sellaista tekemistä sinulle, mistä saat palkkioksi paljon hyvää mieltä.

Taru Sahla
Diakoniatyöntekijä

RAUTATEIDEN HISTORIAA JA TUNNIN JUNA

USA:ssa juhliitaan tänä vuonna läpi mantereen rakennetun rautatien valmistumista (10.5.1869) 150-vuotta sitten. Rautatieliikenne oli alkanut Englannista 1829 Robert Stephensonin keksimän höyryveturin vetämänä. Manner-Euroopassa Ranskaan rautatie valmistui 1832, Saksaan 1835 ja Venäjälle 1838, jonka osana Suomen suuriruhtinaskunta silloin oli.

Suomessa rataverkon ensimmäinen rataosuus valmistui Helsingistä Hämeenlinnaan vuonna 1862, jonka ensimmäinen juna saapui Hämeenlinnaan 31.1.1862. Raideleveys oli Venäjän omaksuma ja junan kulkunopeudeksi ilmoitetaan 25 km tunnissa, joka oli silloiseen hevosen kulkunopeuteen verrattuna kolminkertainen. Köyhä Suomi rakensi ensimmäiset rautatiensä lähinnä viinan myynnistä saaduilla voittovaroilla.

Seuraavaksi valmistui Suomessa rataosuus Riihimäeltä Pietariin 1870. Sitä oli rakennettu paljon nälkävuosien hätäaputyönä, jota monen heikosti ravitun työmiehen terveys ei kestänyt. Rautatietä Hämeenlinnasta Tampereelle ja Toijalasta Turkuun jatkettiin 1875 ja rautatie oli Turkuun valmis 13.1.1876. Varsinainen liikenne alkoi, kun juna saapui Turkuun ja Tampereelle 22.6.1876 samana päivänä. Sitä ennen oli jo valmistunut Turkuun se näyttävä rautatieasema, jonka vanhempipolvi vielä muistaa. Nykyinen rautatieasema rakennettiin ja otettiin käyttöön vuonna 1940. Rautatieyhteys Helsingistä Turkuun valmistui vasta 1903. Sitä oli valmistettu osista vuodesta 1896 alkaen.

Rautatie ja Tarvasjoki

Rautatien valmistuminen Toijalasta Turkuun oli paikkakunnalle merkittävä tapaus. Jo rataa suunniteltaessa Marttilan nimismies **Edvin Sjöman** (1867–1903) oli erittäin aktiivisesti taistellut sen puolesta, että radan suunta sivuaisi Marttilaa ja myös asema tulisi kunnan puolelle. Onkin sanottu, että hän sai vaikutuksellaan siirrettyksi aseman Pöytyän Kumilasta Karinaisten Kyröön. Kievarikyiti hiljeni Härkätiellä radan valmistuttua ja suuntautui nyt Kyröön. Myöhemmin myös postin kulku ja tarvikekulkutukset ohjautuivat rautateille.

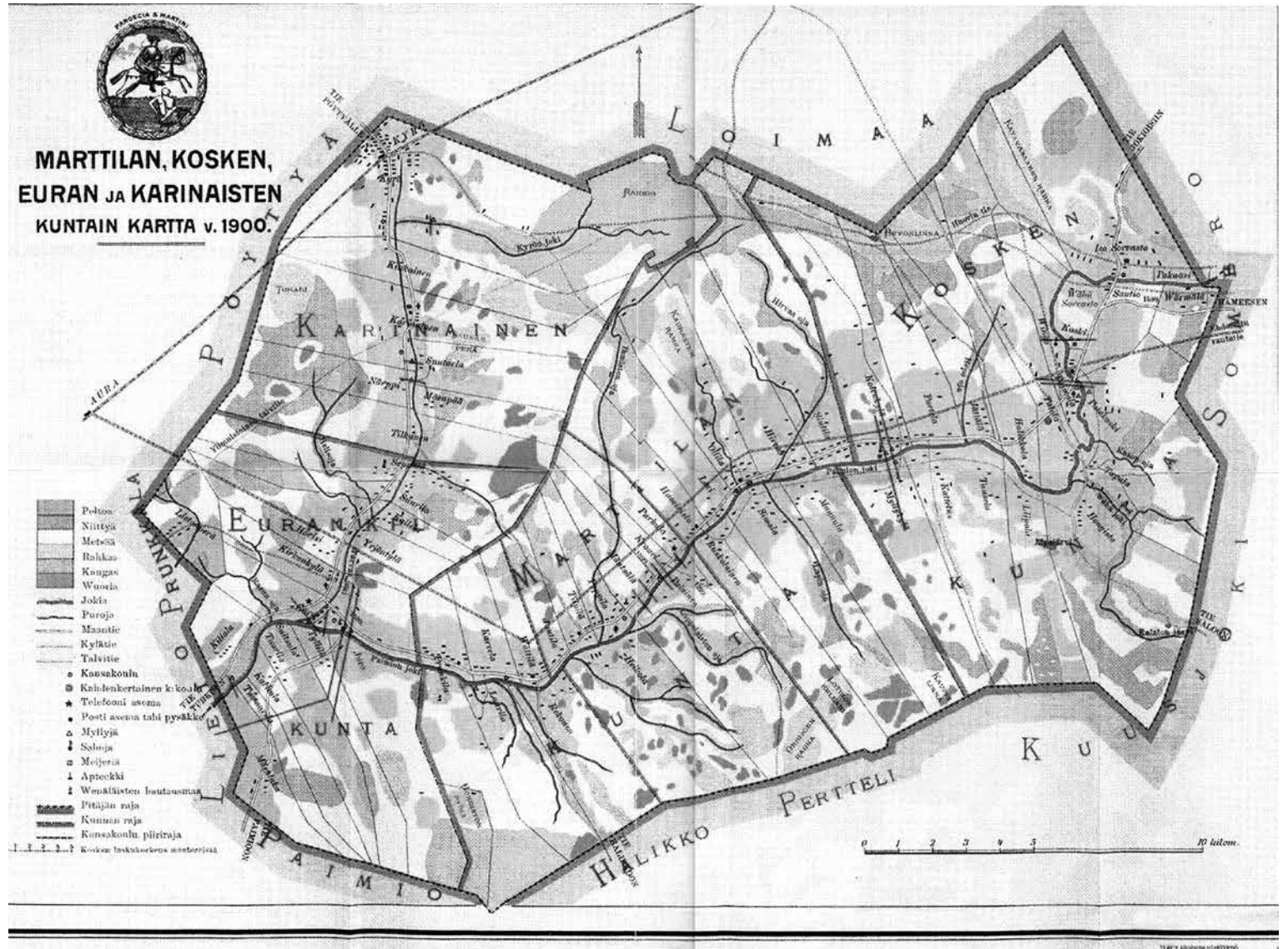
Jo 1800-luvun viimeisellä kymmenellä, ennen Turku–Helsinki radan rakentamista, alettiin suunnitella Turku–Riihimäen rataa. Muistettiin, kuinka senaatin varapuheenjohtaja **Lars von Haartman** oli Helsinki–Hämeenlinna ja Riihimäki–Pietari ratoja suunnitellessaan vaatinut, että Pietarin rata on jatkettava Turkuun ja näin luotava suora yhteys Venäjältä Ruotsiin. Sjöman nimesi suunnitelman Turku–Somero–Riihimäki. Hän esitti, että rata lähtisi Aurasta ja näin rakennettava osuus olisi suunnilleen yhtä pitkä kuin Toijalaan (n. 130 km.) Kirjaansa Kertomus Marttilan piirikunnasta hän laati kartan, jossa Aurasta lähtevä Riihimäen rata on linjattu suunnilleen nykyistä Aura–Salon tien suuntaa ja kaartuu ennen 10-tietä Marttilan kirkolle.

Ensimmäisten eduskuntaalien jälkeen uskottiin rautateiden rakentamisen elpävän, koska ne olivat kasvavalle teollisuudelle elintärkeitä. Niinpä maakunnan edustajat esittivät Riihimäen radan rakentamista. Vaikka Sjöman oli joutunut nimismiehen virasta eroamaan, hän valmisteli innolla ratakannetta ja julkaisi vuonna 1907 kirjan eduskunta-aloitteena tehdystä ratasuunnitelmasta. Venäläistämissuunnitelmat ja useat eduskunnan ja senaatin hajottamiset vaikuttivat sen, ettei Venäjä hyväksynyt esitetyistä suunnitelmista kuin Pietari–Savonlinna–Vaasa osuuden sotilaallisista syistä. Tämä rataosuus valmistui juuri maamme itsenäistymisen aikoihin.

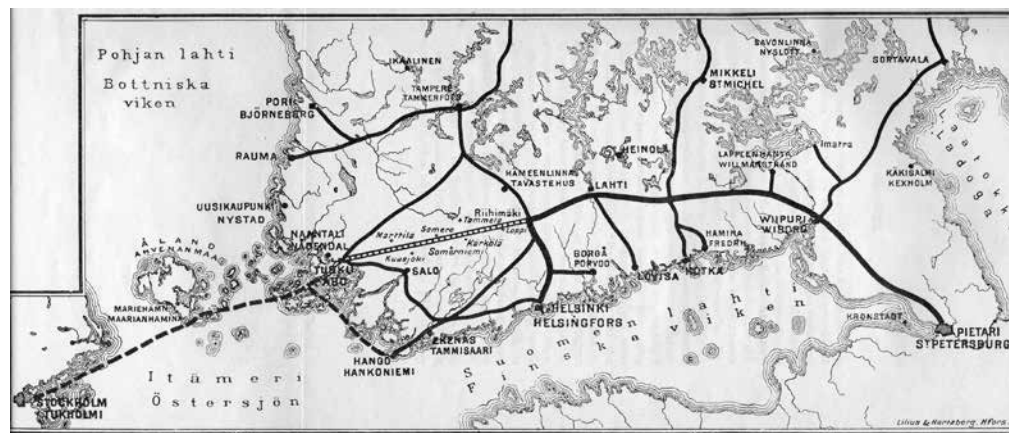
Riihimäen rataa ei unohtettu Suomen itsenäistyttyä. Uusia ratasuunnitelmia alettiin tehdä jo 1920-luvulla ja ne olivat valmiit maamme vaurastuttua seuraavalla vuosikymmenellä. **Erkki Isotalo** monien kirjoitusten joukossa on asiasta kertova muistelmä:

TURKU–RIIHIMÄKI-RAUTATIE

Valtakunnan liikenneverkosto on, kuten tiedämme, jatkuvan kehityksen alaisena. Se ilmenee Tarvasjo-

Kartta Edvin Sjömanin kirjasta: Marttilan piirikunnasta vuonna 1900.

Kartta eduskunta-aloitteeseen Turun–Riihimäen-rautatie vuonna 1907. Allerkirjoittajina monta kansanedustajaa mm. Antti Mikkola, Lucina Hagman, Santeri Nuorteva, Aleks Käpy ja Taavi Tainio.

ellakin, kun tänne nyt rakennetaan Marttilasta pitäjämme halkova maantie Auraan. (Hakutie) Koska tästä tiestä on olemassa hyväksytty suunnitelma ja tehty rakentamispäätös aikamäärineen, niin tie varmaankin tullaan rakentamaan. Ei käyne niin, kuten päättäjille suuria toiveita antanut Turku–Riihimäki -rautatien hankkeen peruuntuminen lähinnä sodan tullen. Tämä hanke oli varsin voimallisesti esillä sekä 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä, sekä 1930-luvulla.

Katson olevani velvollinen merkitsemään asiasta jotain paperille, onhan se aikoinaan hyvinkin voimakkaasti pitäjäläisiimme askarruttanut pitäjämme historiassa. Varsinkin kerron siksi, kun näissä asioissa mukana olleista on elossa enää **Otto Vesamon** ohella vain tämän asian kirjoittaja. Kunnanhallituksen kokouksien yhteydessä, tosin pöytäkirjan ulkopuolella, neuvoteltiin varsin usein asiaan liittyvistä näkökohdista. Usein laitettiin niitä vähän kuin hautumaan. Erityisesti valmisteltiin paikalle saapuvan, rata-aluetta katsastavan ja tarkastavan toimikunnan vastaanottoa. Näin ennakoon neuvoteltiin asioista ja näkemyksistä, joita kunnan nimissä tullaan tarkastajille esittämään.

Aikaisemmin mainitussa Turku–Riihimäki radan ensimmäisessä suunnitelmassa rata olisi rakennettu omalla kiskoparilla Turusta Auran asemalle. Täältä se olisi suuntautunut Tarvasjoelle. Auran ylityttyään se olisi suuntautunut kulkemaan silloin vielä rakentamattoman Aura–Tarvasjoki maantialeuita. Ylitettyään Kyrön maantien sekä

Tarvasjoen radan suunta olisi jatkunut Marttilaan päin. Eräs tämän hankkeen innokkaimpia puolesta puhujia oli silloinen Marttilan piirin nimismies **Edvard Sjöman**.

Edellä mainituista kahdesta ratasuunnitelmasta jälkimmäinen perustui **J.A. Savolaisen** tekemään tutkimukseen, mikä julkaistiin 1933. Tämän suunnitelman, mitä edellä olen muistellut, mukaan Turku–Riihimäki-rata olisi rakennettu silloin Turusta Liedon asemalle, ja jatkuttuaan 5 km:ä Auraan päin erkaantunut Toijalan radasta Tarvasjokea kohden. Näin se olisi suuntautunut Liedon, Tarvasjoen, Marttilan, Kosken, Someron Joensuun ja Lopen kautta Riihimäelle. Pitua tälle radalle olisi tullut 155 km. Radan suuntaa osoittavien maastoon laitettujen merkkien mukaan rata olisi Tarvasjoen kirkon eteläpuolella ylittänyt Kyröntien, ja Tarvasjoen ylityttyään jatkunut edelleen Euran Jokilan ja Niemelän välisen maaston kautta Marttilaan.

Kun tämä ratakannetta tuli pitäjään, se toi paljon aprikointia ja ajatuksia mukanaan. Eräs näistä ajatuksista oli mikä olisi rautatieaseman sijainti pitäjässä. Yleensä ajateltiin sen sijoituspaikaksi keskipitäjää, koska sinne olivat maantieyhteydet niin Liedon, Marttilan kuin Kyrön suunnalta. Eikä sopivampaa asema-aluetta löytynyt muualtakaan. Vaaravyöhykkeessä olevien tilojen Euran Knaapin ja Kirkonkylän Uudentalon isännät näkivät vaihtoehtojen rajallisuuden. Molempien osapuolien näkemyksissä, joista voimakkaasti keskustel-

tiin, oli varsin oleellisia näkemyseroja. Molemmat osapuolet olivat sitä mieltä, että asema sopisi paremmin rajan toiselle eli naapurin puolelle.

Kuten edellä kerroin, saapui pitäjään rata-aluetta tarkastamaan tehtävään valittu toimikunta. Ratakannetta toteutuminen olisi ollut pitäjälle suuri ja kallis asia. Niinpä päätettiin tässä koostumisessa jo iloit ja sirotella leikkimielillä, rakentamalla radan Kyrön maantien ylityskohtaan rataa kuvaavat rakennelmat. Suunnitelmat olivat valmiit, mutta eivät toteutuneet. Talvisodan syttyminen esti sen lopullisesti.

1982 Erkki Isotalo

Yksi seikka, jota ei Isotalo kerro, oli että radasta Riihimäelle suunniteltiin nopeaa ratayhteyttä. Vielä 1800-luvun lopulla Turku–Toijala välillä kulki henkilöliikenteessä vain yksi juna päivässä molempiin suuntiin. Aikataulun mukaan Toijalaan päin matkaava käytti aikaa 5 tuntia ja takaisin tuleva 4 tuntia ja 15 minuuttia. Juna oli valmis pysähtymään kaikilla asemilla ja pysäkeillä. Uusi Riihimäen rata olisi ollut melko suora ja 1937 tulleet Ukko-Pekka veturit pystyivät 100 km. tuntivauhtiin. Radan rakentamista vastustavat pelkäsivät, että Neuvostoliiton mahdollisesti hyökätessä maahamme, se olisi rautatietä myöden pian Turussa. Puoltavat taas sanoivat, että suoralla junayhteydellä joukot siirretään nopeasti rajalle maata puolustamaan. Rataa ei vain koskaan rakennettu.

Nykyisin juna Turusta Toijalaan kulkee noin 1 t. 20 minuuttia. Turku–Helsinki junat kulkevat nykyisin keskimäärin 2 tuntia, nopein juna 1 tunti 45 minuuttia. Asiantuntijat sanovat, että tunnin junan radan suunnittelu ja rakentaminen kestää vähintään 10 vuotta. Ehkä sen valmistuttua on jo suora yhteys Tallinnaan, jossa Helsinki on vain väliasema.

Jälkiviisaat, jotka aina luulevat olevansa oikeassa ovat sanoneet, että jos Turku–Riihimäki-rata olisi toteutunut, Turku olisi maan johtava vientisatama Hangon taannuttua. Se olisi taas vetänyt lähelleen teollisuuden ja kaupan keskittymiä sekä tehnyt Turusta päätien länteen ja sydän Eurooppaan.

Kalervo Mäkinen

LUMOAVA LUONTOPOLKU KUTSUU

Näin otsikoitiin aikanaan Tarvas 1/2005 artikkeli, jossa kerrottiin Tarvasjoen uuden luontopolun avajaisista. Marja Norhan runollisella kielellä kuvattiin tuota avajaispäivän aamua näin: ”Vihdoinkin se on valmis, kulkijoita kutsuva Tarvasjoen luontopolku. Oli 25. päivä toukokuuta, ihanan lämmin aurinkoinen aamu. Leivonen lauloi vihertävien peltöjen yllä. Västäräkki seurasi pyrstö vihattaen meidän saapumista. Joukko pysähtyi luontopolun päässä. Meidät lausuttiin tervetulleiksi. Kultasirkut lauloivat kilpaa lintujen kanssa. Kunnanjohtaja puhui ja avasi luontopolun katkaisten sinivalkoisen nauhan. Lapset maanittelivat lintuja latinaksi lausuen. Koulun rehtorin puheen jälkeen kiitettiin Markku Knaapia, joka oli ilolla antanut tämän polun mailleen tehdä.

Satapäinen joukko lähti polkua samoamaan. Pelästynyt rusakka loikki pellon poikki. Kulkimme katajarinnettä jokivarsilehtoon. Iso käenrieska loppeteli kukintaansa, mutta rentukat, mukulaleinikit ja keltavuokot kultasivat laakson. Kuovi asteli arvokkaana pellon puolella, mutta työtyöhyppä säikkyi puheemme pulputusta. Perhosten tanssi jokiniityllä ei vielä ollut alkanut ja kalat pysyivät joen kalvon alla. Kosket säesti kohisten satakielen laulua. Niitä kuunnellessa telkkäemo hautoi unisena muniaan. Tuomi tuoksui ja Suomeen oli saapunut suvi.”

Kotiseutuyhdistys Tarvaiset oli jo useana vuonna suunnitellut luontopolun perustamista. Ajatus oli kahdesta polusta Tarvashovista lähtien. Toinen metsäluontoon, toinen peltoja jokimaastoon, koska kasvit, linnut ja muu eläinkunta asustivat omilla alueillaan. Peltoon ja jokilaaksoon polku suunniteltiin tulevan vanhaa Eurankujaa kylään ja siitä alas yli Tarvasjoen nykyisen polun alkupäähän. Suunnitelmaan haettiin jo maanomistajien suostumus ja kunta rakensi sillan yli joen Tarvasjoen alimpaan koskeen. Kaikki oli valmista pitäjän juhlaan mennessä, kunnes heinäkuun rankan ukkoskuuron nostama tulva vei eräänä iltana valmiin sillan mennessään ja polku hylättiin. Pian sitä kuitenkin alettiin suunnittelemaan ja rakentamaan nykyiseen maastoon. Ahkera Tarvaisten talkooporukka uurasti satoja talkootunteja tehdessään kuljettavaksi tämän lumoavan polun. Kaikki tuon polun kulkeneet ihmettelevät, kuinka tällainen luonnon monimuotoisuus ja rikkaus voi olla aivan Tarvasjoen keskipisteessä ja kaikkien katsottavana ja nautittavana.

Joka päivä luontopolulla

Vieläkin joskus tapaa sellaisen tarvasjokelaisen, joka ei vielä ole luontopolkua kertaakaan kulkenut. Vaikka usein ihmetellään, kuinka joku voi olla tuota ilmaista nautintoa kokematta, niin voi olla, että eräät liikuntavammaiset kokevat reitin liian vaikeaksi tai joku toinen ei ole yksinkertaisesti kiinnostunut luonnosta ja elää nauttimatta siitä.

Joukossamme on kuitenkin eräitä, jotka kiertävät usein luontopolun eri vuodenaikoina, kotiseutunsa luontoa ja sen jatkuvaa vaihtumista seuraten. Eräs heistä on **Jorma Hagström**, joka lähes joka päivä käy luontopolulla. Usein miten käynti on aamulenkki kesäaikaan, kun pitää matkalla kokea kala-ansat. Kuitenkin luonnolla on myös oma kuvansa päivällä tai illan hämyisinä tunteina. Myöhäissyksyllä tai talvella ei kalastella, mutta luonto tarjoaa toisen muotonsa jään ja lumen kattaessa vedet ja maan. Elämä silloinkin jatkuu, vaikka verkkaisemmin ja uutta kevättä odotellen.

Kevään tulon Jorma sanoo havainneensa linnuissa ennen kuin yhtään kasvia on aloittanut kasvunsa. Viime vuosina mustarastas on alkanut saapua jo varhain. Vaikka tuo alkukesän lumoava yölaulaja ei vielä ilmoita tulostaan laululla, se hyppii pensaikoissa ja tulee asutuksenkin lähelle ruokaa etsimään. Ensimmäiset työtyöhyppä tulivat heti pälvien ilmestyttyä pelloille ja samaan

Kuva on luontopolun varrella olevasta talvisodan 9.1.1940 pommituksessa pudotetun kahdesta lentopommista suurimman kuopasta Tarvasjoen rannalta. Kuoppa on halkaisijaltaan noin 7 metriä ja vieläkin metrin syvyinen. Kuva Jorma Hagström.

Kuva saukon laskuladusta hangella joen törmältä koskeen. Kuva Jorma Hagström.

Parin kilon hauki keväällä katiskassa. Kuva Jorma Hagström.

aikaan leivonen jo nousee korkeuksiin kynnök-siltä. Ensimmäisenä pesijänä tänä keväänä Jorma löysi telkän pöntöstä talitiaisen kahdeksaa munaa hautomassa. Mahtoivatko tulla lentokykiseksi ennen telkän saapumista, sillä ne tulevat usein jo aikaisin. Rantalehdon useimmat linnut

ovat hyönteissyöjiä ja satakielet, kivitaskut ja kerttuset saapuvat vasta tuomien kukkiessa. Sor-silla ja telkillä on suuria poikueita, joita emon perässä voi koskien välillä uida pitkässä rivissä. Peltöjen puolella on kuovilla pesä ja västäräkki tervehtii virkeästi joka päivä. Keväällä on polulla

Talitiainen on muninut telkän pesään kahdeksan munaa keväällä 2019. Kuva Jorma Hagström.

hiljaa liikuttava, ettei häiritse lintujen pesintää. Vähän meitä liikkujia on kuitenkin lenkillä vielä näkynyt, eikä ainakaan ryhmiä, kertoo Jorma.

Leskenlehtien tien vierustalla jo pilkistäessä ja sini- ja valkovuokkojen Kertun tuvalla kukkiessa, oli jokilaakso vielä kukaton. Ilmojen lämmitessä se kuitenkin muutamassa päivässä puhkesi kukkatarhaksi. Tulivat käenrieskat ja keltavuokot. Tulvan aletessa rentukat valtasivat rannat. Pian mukulaleinikkien mattokin levisi niitylle. Tuomi ja tuomipihlaja heräsivät valkeaksi metsäksi polun reunoilla. Suomen kukkiva kesä on kuitenkin niin lyhyt. Kohta on jokilaaksossa kurjenmiekköjen, mesiangervon ja maitohorsman aika ja niityille tulee päivän-kakkarat ja kellokukat.

Tämän kevään kalasäalitkin ovat olleet ihan mukavia. Eilenkin, kertoo Jorma, katiskaan oli uinut kaksi kiloinen hauki, joka polskutteli ahventen ja särkien seassa. Suurin Jorman saama hauki oli 10 kiloinen, jonka hän päästi takaisin jokeen. Joskus katiskaan tulee lahnoja, turpia ja muutaman kerran madekin. Erään kerran katiskaan oli kuollut minkki, mikä selitti sen, miksi katiskassa usein oli päättömiä kaloja. Tämä vaarallinen peto, kun haukkaa pään poikki noilta ulos katiskasta kurkkivilta kaloilta. Villi minkki on pahin peto myös vesilintujen poikasille.

Luontoa tarkkaileva liikkuja näkee usein rusakkoja, joskus ketun, peuroja tai kauriita. Eräitä kertoja hän on nähnyt myös saukon, joka yhtenä talvena laski jokitöyräältä alas koskeen. Luontopolun äänimaisema on syksyllä ja talvella hyvin hiljainen. Edes yli lentävä naakkaparvi tai varis ei ääntään ilmoita. Toista on keväinen lintujen konsertti, joka voi helistä yli jokilaakson. Yöllä laulaja on usein yksinäinen solisti. Aikaisimpina suvina kuului iltayöstä kehrääjän suriseva ääni, jota lintua Jorma ei muista koskaan nähneensä.

Tarkkasilmäisenä kulkijana Jorma on havainnut polun varrella merkkejä menneen ajan elämästä. Nyt uudelleen laidunnetuille rantaniityille on tullut näkyviin entisajan kasveja ja karjatalouden ajasta kertovia aidan pohjia ja polkuja. Toivo Sipilä kertoi hänelle aikanaan, mistä löytyvät polun varrelta ne kaksi pommikuoppaa, jotka syntyivät talvisodan 9.1.1940 pommituksissa. Toista oli aikaisemmin luultu 1930-luvun AIV-rehukuopaksi. Viimeinen pudotettu pommihan osui suutarina osuuspankin ns. Aurasen kaivoon.

Paljon luontoa seurannut Jorma sanoo, että toki luontoa voi seurata kaikkialla muuallakin, mutta Tarvasjoen luontopolku on kuin televisi-oruutu, josta joka hetki tulee mielenkiintoista, vaihtelevaa ja nautittavaa ohjelmaa sitä seuraavalle.

Jorma Hagströmin ja Kalervon rupatteluja luonnosta

HUOLI KOULULAISTEN LISÄÄNTYVÄSTÄ VÄSYNEISYYDESTÄ JA OIREILUSTA MURROSIÄSSÄ ON AIHEELLINEN

Uni on ihmisen elintärkeä perustarve, ja sillä on keskeinen vaikutus yksilön kokemaan terveyteen ja hyvinvointiin. Koululaisten kokemaa väsymys on maailmanlaajuisesti merkittävä ongelma. Nuoret nukkuvat vuorokaudessa keskimäärin 75 minuuttia vähemmän kuin 100 vuotta sitten. Unen määrän väheneminen on ollut suurempaa arkiöiden osalta kuin viikonloppuöiden. Muutokset unitavoissa ovat huolestuttavia, koska liian vähäiseen unen määrään nuorilla liittyy sekä välittömiä että myös kauaskantoisia epäsuotuisia terveysvaikutuksia. Unentarve vaihtelee lapsilla ja nuorillakin yksilöittäin, mutta keskimäärin koululaiset tarvitsevat unta 9–10 tuntia yössä.

Keskeisiä unen muutoksia nuoruusiällä ovat unen kokonaismäärän väheneminen, unen keveneminen, päiväaikaisen väsymyksen lisääntyminen ja vuorokausirytmien siirtyminen myöhäisemmäksi lapsuuteen verrattuna. Nuoruusikäisten unen muutosten taustalla on paitsi ympäristöön liittyviä, myös biologisia tekijöitä.

Merkittävä osa nuorista kärsii riittämättömästä unesta etenkin kouluviikon aikana, koska nukkumaanmeno aika on siirtynyt myöhäisemmäksi ja kouluun meno vaatii aikaista heräämistä. Aiempien tutkimusten mukaan uniongelmien taustalla on arveltu olevan elämäntapoihin liittyvät syyt ja elektronisten laitteiden, kuten älypuhelin, pelikonsolin, tietokoneiden ja tablettien lisääntynyt käyttö iltaisin. Kouluterveyskyselyn mukaan 23 % 8–9-luokkalaista viettää ruudun ääressä keskimäärin yli 4 tuntia päivässä, ja 17 % kokee ruutuajan häiritsevän vuorokausirytmäänsä. Toisaalta on otettava huomioon, että yhä suuremmassa osassa nuorten koulutehtävistä tietokone on hyödyllinen apuväline.

Koululaisilla liian vähäinen unen määrä tulee esille rauhattomuutena, yliaktiivisuutena, nukahtelutaipumuksena ja mielialan vaihteluina. Liian vähäisen unen määrän on todettu olevan yhteydessä lasten ADHD-oireisiin, kuten lisääntyneeseen impulsiivisuuteen ja keskittymisvaikeuksiin. Suorituskyky huononee, kun keskittymiskykyä ylläpitävät mekanismit heikkenevät. Nuoruusiän unettomuuden on havaittu lisäävän myös masennuksen riskiä. Mielialan lasku onkin yksi nopeimmin havaittavissa oleva oire huonosti nukutun yön jälkeen – kerrasta ei vielä masennu, mutta pidemmällä aikavälillä ja erityisesti stressiin yhdistettynä univaje altistaa masennukselle.

Lisäksi uniongelmissa kärsivillä lapsilla on sairauspoissaoloja koulusta enemmän kuin riittävästi nukkuvilla ikätovereillaan. Toisaalta on näyttöä siitä, että hyvä koulumenestys on yhteydessä säännölliseen nukkumisrytmiin sekä pidempään yöuneen. Riittävästi nukkuvat lapset ja nuoret saavatkin parempia arvosanoja kokeista kuin liian vähän nukkuvat ikätoverinsa.

Äkillisissä elämänmuutoksissa lyhytaikainen univaikeus on luonnollinen reaktio, johon ensisijaisia hoitomuotoja ovat tuki, lohduttaminen ja neuvonta. Pitempiaikaisen unettomuuden ja viivästyneen unirytmien hoidossa unihygieniohjeet, kuten säännöllinen nukkumaanmeno aika ja rauhallinen nukkumisympäristö sekä nuoren motivoiminen niiden noudattamiseen ovat hoidossa keskeisellä sijalla.

Yhdysvalloissa ja Ruotsissa koululaisten univajeen vähentämiseksi on etsitty ratkaisua sillä, että koulut alkavat aamuisin myöhemmin. Tulokset ovat olleet hyviä. Kun koulupäivän alkamisaikaa siirrettiin puolituntia myöhäisemmäksi, huomattiin myönteisiä vaikutuksia poissaoloihin, virkeyteen ja opintosuorituksiin. Puoli tuntia tuntuu vähäiseltä, mutta sekin riittää. Vasta-argumentti on ollut se, että sitten koulu-

Väitöstilaisuudessa 12.4.2019 (vas.) dosentti Terhi Saaranen Itä-Suomen yliopistosta, väittelijä Marja-Leena Gustafsson ja professori Sanna Salanterä Turun yliopistosta.

laiset valvovat saman verran pidempään, mutta sekin on kumottu useissa eri tutkimuksissa. Nyt myös Suomessa muutamat kaupungit kuten Helsinki ja Tampere ovat lähteneet mukaan kokeiluun, jossa koulun alkamisaikaa on siirretty myöhäisemmäksi.

Lisäksi unen laadulla ja määrällä on selkeä yhteys koettuun elämänlaatuun. Elämänlaatu on laaja-alainen käsite, jota yksilön fyysinen terveys, psykologinen tila, henkilökohtaiset uskomukset, sosiaaliset suhteet ja suhde ympäristöön muovaavat monella tavalla. Elämänlaatu käsitteenä ymmärretään yleensä sisällöltään laajemmaksi kuin terveyteen liittyvä elämänlaatu. Lapsilla ja nuorilla, joilla on unihäiriöitä tai nukkuvat keskimäärin vähemmän, elämänlaatu on hyvin nukkuvia ikätovereitaan huonompi. Tiedetään, että päiväväsymystä raportoivien nuorten elämänlaatu on huonompi kuin niillä, jotka eivät raportoi päiväväsymystä.

Suomessa syntyvät maailman terveimmät lapset, mutta terveyserot alkavat kasvaa jo muutamaa kuukauden kuluessa syntymästä. Aikaisemman tutkimuksen mukaan kouluikään tultaessa noin neljänneksellä lapsista esiintyy toistuvia oireita kuten päänsärkyä ja tuki- ja liikuntaelin kipuja. Kipujen esiintyvyys lisääntyy nuorilla iän myötä.

Naissukupuoli sekä tunne-elämään ja uneen liittyvät ongelmat ovat aiempien tutkimusten perusteella kipuoireita ennustavia tekijöitä. Nuorten oireilu tulee esille kouluviihtymättömyytenä, syrjäytymisenä psyykkisinä oireina ja päihteidenkäyttönä. Lisäksi tiedetään, että kiivusta kärsivillä lapsilla ja nuorilla on enemmän poissaoloja koulusta ja vaikeuksia sosiaalisessa elämässä kuin niillä lapsilla ja nuorilla, jotka eivät kärsi kivuista. Kipuoireilla on myös heikentävä vaikutus koettuun elämänlaatuun.

Erilaiset oireet ja uniongelmat esiintyivät usein samoilla lapsilla. Unen ja kivun yhteys on kaksisuuntainen. Kipu voi vaikuttaa unen laatuun ja huono yöuni voi lisätä kipuja. Uneen liittyvät ongelmat ja eri oireet laskevat lasten ja heidän perheidensä elämänlaatua ja aiheuttavat merkittäviä kustannuksia yhteiskunnalle.

Samat lapset kärsivät useista eri oireista ja tyypillisistä on myös se, että fyysiset ja psyykki-

set oireet esiintyvät nuorilla usein samanaikaisesti. Nuoruudessa esiintyneillä kipuoireilla on taipumus kroonistua. Lasten terveysongelmien varhainen tunnistaminen ja hoitaminen ehkäisevät ongelmien jatkumista aikuisuuteen ja niiden kasaantumista.

Suomalaisessa terveyspalvelujärjestelmässä kouluterveydenhuolto on keskeinen terveyspalveluiden tuottaja koululaisille ja heidän perheilleen. Kouluterveydenhuolto sisältää toimintoja joilla pyritään edistämään yksilöiden, perheiden ja kouluyhteisöjen terveyttä, ehkäisemään terveysuhkia sekä tuottamaan myös ennaltaehkäiseviä ja sairaanhoidollisia terveyspalveluita. Koululaisten määräaikaistarkastusten eräänä keskeisenä tavoitteena on terveysongelmien varhainen tunnistaminen ja niihin puuttuminen. Kouluterveydenhuollon palvelujen on todettu helpottavan hoitoon hakeutumista sekä vähentävän riskikäyttäytymistä.

Turun yliopistossa tarkastetussa väitöstutkimuksessa selvitettiin viiden vuoden seurantatutkimuksella koululaisten unen määrää, päiväväsymystä, terveyteen liittyvää elämänlaatua sekä itseraportoitua oireilua. Somaattisista oireista tutkimuskohteena olivat päänsärky, vatsakipu, niska-hartiakipu ja selkäkipu. Psykkisistä oireista mukana olivat masentuneisuus, ärtyneisyys, pahantulisuus, hermostuneisuus ja jännittyneisyys, jotka tiivistettiin tutkimuksessa käsitteeksi psyykkiset oireet. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin unen määrän, päiväväsymyksen, terveyteen liittyvän elämänlaadun ja itseraportoitujen oireiden esiintyvyyden muutosta viiden vuoden seurannan aikana, yhteyttä toisiinsa sekä ja niiden ennustettavuutta.

Kohorttitutkimukseen osallistuivat kaikki Turun peruskoulujen neljännen luokan oppilaat vuonna 2004 (N = 1351) pois lukien ruotsinkieliset oppilaat sekä erityiskoulujen oppilaat. Koululaisia koskeva aineisto kerättiin vuosina 2004, 2006 ja 2009/2010. Tutkimuksen aineisto kerättiin pääasiassa tietoverkossa toteutetuilla strukturoiduilla kyselyillä. Tutkimus oli osa Suomessa toteutettua monitieteistä Koulut liikkeelle-hanketta.

Väitöstutkimuksessa viiden vuoden seurannan aikana koululaisten unen määrä väheni keski-

määrin tunnin ja kymmenen minuuttia yössä. Tytöillä väheneminen oli suurempaa kuin pojilla. Terveyteen liittyvä elämänlaatu oli parempi lapsilla ja nuorilla, jotka nukuivat enemmän tai joilla ei ollut päiväväsymystä kuin vähemmän nukkuvilla.

Päiväväsymyksen, päänsäryn, niska-hartiakivun ja selkäkivun esiintyminen lisääntyi murrosiän aikana. Tytöt raportoivat poikia enemmän päiväväsymystä, päänsärkyä, vatsakipua ja niska-hartiakipua.

Väitöstutkimuksen perusteella voidaan todeta, että koululaisten terveyteen liittyvän elämänlaadun parantamiseksi unen ja oireiluun liittyviä asioita olisi hyvä kartoittaa ja ehkäistä jo ennen murrosiän alkua. Edellä mainittuja asioita tulisi seurata säännöllisesti murrosiän kuluessa kouluterveystarkastusten yhteydessä. Lisäksi tarvitaan monipuolista tutkimusta ja interventioita unihygienian parantamiseksi ja oireilun vähentämiseksi.

Koska erilaiset oireet ja uniongelmat esiintyvät usein samoilla lapsilla ja nuorilla unen määrän ja päiväväsymyksen kartoittaminen terveystarkastuksessa auttaa tunnistamaan ja hoitamaan myös mahdollista muuta oireilua, jota ei ole havaittu aiemmin. Koululaisten kohdalla tulisi kiinnittää huomiota jo lievään väsymykseen, joka tulee esille mm. huonontuneina oppimissuorituksina, heikentyneenä keskittymiskykenä, ärtyisyytenä ja mielialan vaihteluina.

Tyttöjen oireiden runsaampi esiintyminen tulisi huomioida kehitettäessä terveyden edistämisen tukitoimenpiteitä. Lapset ja nuoret olisi hyvä ottaa aktiivisesti mukaan heille suunnatun terveyden edistämisen suunnitteluun ja toteutukseen.

Vanhempien tulisi tietää lastensa unen todellisesta tarpeesta ja osata ohjata heitä terveellisiin unitottumuksiin. Kuitenkin vain noin puolet vanhemmista on tietoisia lastensa unen todellisesta tarpeesta. Koulujen vanhempainillat ovat kouluterveydenhoitajille hyvä mahdollisuus lisätä vanhempien tietämystä nuorten terveyteen liittyvistä asioista, kuten unihygieniaa. Lisäksi vanhemman tulisi olla roolimallina lapsille ja nuorille nukkumiseen liittyvissä käytänteissä.

Huoli koululaisten lisääntyvästä väsyneisyydestä ja oireilusta murrosiässä on aiheellinen, ja niiden vähentämiseksi on varmistettava siitä, että lasten ja nuorten palvelun tarve ja tuotettu palvelu vastaavat toisiaan. On myös tärkeää ottaa lapset ja nuoret mukaan kehittämään terveyden edistämisen palveluja. Yhteen vetona voidaan todeta, että unen tärkeyttä tulisi korostaa kaikissa ikäryhmissä, ja unen ja levon arvostusta lisätä yhteiskunnassa, joka on avoinna ympärivuorokauden.

Väitöskirja Koululaisten uni, oireilu ja terveyteen liittyvä elämänlaatu – Viiden vuoden kohorttitutkimus on julkaistu sähköisenä: <https://www.utupub.fi/handle/10024/146973>. Vastaväittäjänä toimi dosentti Terhi Saaranen (Itä-Suomen yliopisto) ja kustoksena professori Sanna Salanterä (Turun yliopisto).

TtT Marja-Liisa Gustafsson on käynyt koulua Tarvasjoella Horristen ja Suurilan alakouluissa vuosina 1975–1981, ja kirjoittanut ylioppilaaksi Liedon lukiosta vuonna 1987. Terveydenhoitajaksi Gustafsson valmistui vuonna 1996 Turun terveydenhuolto-oppilaitoksesta ja terveystieteiden maisteriksi Turun yliopiston hoitotieteen laitokselta vuonna 2009. Väitöksen alana on hoitotiede. Marja-Liisa Gustafsson työskentelee lehtorina Turun ammatti-instituutissa sosiaali- ja terveysalalla. Keskeisenä opetustehtävänä on erityisesti lasten ja nuorten terveyden edistämisen opetus.